

Василина Н.В.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри правосуддя юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ І СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Можливість розгляду справи у порядку спрощеного провадження так само як і врегулювання спору за участю судді є новелою Цивільного процесуального кодексу України, в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017.

Необхідність запровадження альтернативних, загальному позовному провадженню в цивільному судочинстві, таких як спрощене позовне провадження та врегулювання спору за участю судді, має на меті перш за все, зміну сталою судової процедури захисту прав, свобод та інтересів, завдяки увільнення її від зайвих, ускладнених, довгострокових, а також таких, що найчастіше, не відповідають принципу пропорційності з огляду на мету цивільного судочинства, елементів, стадій, процесуальних дій тощо, що у свою чергу пропонує їх заміни їх новими, більш ефективними.

І спрощене провадження і, врегулювання спору за участю судді є перш за все, проявом принципу диспозитивності цивільного судочинства та пропорційності в ньому.

Зокрема, можемо спостерігати їх прояв на рівні окремих процесуальних дій, коли поряд із загальним порядком розгляду справи на певних етапах передбачаються альтернативні можливості вчинення окремих процесуальних дій.¹

Відповідно до змісту пункту 2 статті 184 Цивільного кодексу України позивач має право в позовній заяві заявити клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного провадження, якщо такий розгляд допускається цим Кодексом.²

Зазначене клопотання має стосуватися розгляду в порядку спрощеного позовного провадження всієї справи і не може стосуватися лише певної частини позовних вимог, інакше суд не приймає його до розгляду, про що зазначає в *ухвалі про відкриття провадження у справі*.

Відтак, можливість розгляду справи у порядку спрощеного провадження допускається судом вже на стадії відкриття провадження у справі.

Водночас, остаточне вирішення питання щодо порядку розгляду справи по суті ухвалюється на стадії підготовчого провадження. Крім того, одним із завдань, згідно статті 189 Цивільного процесуального кодексу України є – вчинення дій з метою забезпечення правильного, своєчасного розгляду справи по суті.

Погоджуючись із клопотанням позивача щодо розгляду справи в порядку спрощеного провадження суд зазначає про це в ухвалі про відкриття провадження у справі, яка надсилається відповідачу для підготовки відповідного заперечення проти розгляду справи за правилами спрощеного провадження. Відтак, відповідач у своїх запереченнях окрім іншого, має можливість заявити про намір врегулювання даного спору за участю судді. Зазначені за-

---

¹ Олег Ткачук, «Спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура» / http://zib.com.ua/ua/129257-sproschene_provadzhennya_pravova_priroda_oznaki_procedura.html

² Цивільний процесуальний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7582>

перечення та клопотання про врегулювання спору за участі судді, відповідач викладає у своєму відзиві на позов.

Відповідно до статті 277 Цивільного процесуального кодексу України,³ суд в залежності від обґрунтованості заперечень відповідача може постановити ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження та заміну засідання для розгляду справи по суті підготовчим засіданням.

Під час проведення підготовчого засідання суд встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди на його проведення сторін.

Проведення врегулювання спору за участю судді не допускається лише у разі, якщо одна зі сторін заперечує проти такого порядку розгляду справи, а також, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги.

Відтак, не зважаючи на клопотання позивача щодо розгляду справи в порядку спрощеного провадження, сторони мають можливість врегулювати свій спір за участю судді.

Досягнення згоди між сторонами правовідносин та врегулювання існуючих конфліктів протягом усієї історії людства було визначальною метою регулювання будь-яких суспільних відносин.

Тоді як самі дії по врегулюванні існуючих спорів теж формують певні особливі суспільні відносини між самими сторонами такого конфлікту з залученими можливих третіх осіб. Описані суспільні відносини як і будь-які інші потребують певного правового регулювання та правової визначеності, що і стало передумовою для формування у системі права окремого інституту примирення сторін.

---

³ Цивільний процесуальний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7582>

Так детальному дослідженню інституту примирення в праві присвятила свої праці Т.В. Чернишова.⁴ Вченою зосереджується увага на його комплексному, міжгалузевому характері та пропонується декілька критеріїв класифікації загального примирення при вирішенні юридичних конфліктів на види. Основою такої класифікації примирення вона визначає галузеву природу відповідних правовідносин, із приводу яких і виникають юридичні конфлікти: примирення сторін приватноправових і публічно-правових конфліктів; примирення сторін міжнародних та внутрішньо-державних спорів; примирення сторін внутрішніх (внутрішньо корпоративних) і зовнішніх (зовнішньо корпоративних) конфліктів; вирішення конфліктів між приватними особами, публічними особами і зі змішаним складом учасників.

Підтримуємо зазначену позицію вченої, дотримуємося думки, що інститут врегулювання спору сторін за участю судді в цивільному судочинстві є частиною більшого за обсягом, комплексного і міжгалузевого інституту примирення в праві, що володіє усіма загальними ознаками, які характерні як примиренню при вирішенні цивільних спорів, так і примиренню при вирішенні інших галузях права.

Водночас слід наголосити на тому, що інституту врегулювання спору за участю судді в цивільному судочинстві притаманні також і певні особливі ознаки, викликані специфікою спорів, матеріально-правових та процесуальних норм, які регулюють дані відносини. Ці особливості і дозволили виокремити примирення у цивільному процесі в самостійний, вужчий, спеціалізований правовий інститут у системі права.

Перш за все, характеризуючи примирення сторін у цивільному судочинстві за участю судді як правовий інститут, варто звер-

---

⁴ Чернышова, Т. В. Примирение в праве : понятие и виды : автореф. дис. кандид. юрид.наук: 12.00.01 / Российская академия правосудия. – М., 2012. – 22 с.

нути увагу на сукупність правових норм, які регулюють цей пласт суспільних відносин.

Процедуру врегулювання спору за участю судді досліджували Н.В. Василина, Н. Ковалко, С. Противень, Л.Д. Романадзе, Т.А. Цувіна, С. Яценко та інші.

Безпосередньо процес врегулювання спору за участю судді, а також права та обов'язки сторін під час його проведення регламентовані нормами Цивільного процесуального права досить поверхнево. Цей факт відкриває широкі можливості для дослідження даної процедури науковцями та залишає широкий простір для дій учасникам процедури.

Характеризуючи процедуру врегулювання спору за участю судді варто звернути увагу на види та категорії справ, у яких дозволяється проводити цю процедуру.

Так Лазарев С.В.⁵ виділяє 2 загальних види обмежень для застосування процедур примирення: об'єктивні та суб'єктивні, та визначає, що об'єктивні обмеження містяться у нормах права, тоді як суб'єктивні залежить від самих сторін, характеру їх відносин та специфіки справи.

Розглядаючи питання суб'єктивних обмежень у застосуванні врегулювання спору за участю судді хотілося б процитувати відповідь американського судді та медіатора Роберта Леві на питання про те, чи є якісь категорії справ, до яких не повинна застосовуватися медіація: «У кожній справі повинна бути можливість, повинен бути шанс на медіацію».⁶

Саме це правило і запропоновано для застосування процедури врегулювання спору за участю судді у цивільному судочинстві України. Так норми Цивільного процесуального кодексу

---

⁵ Лазарев С.В. Основы судебного примирения. – М.: Инфотропик Медиа, 2011. – 256 с.

⁶ Леві, Р., Баум, С. Беседа главного редактора с Робертом Леві и Симеоном Баумом [Текст] / Р. Леві, С. Баум // Третейский суд. – 2010. – № 1.

су, з однієї сторони, не обмежують суддю у категоріях справ, у яких можна застосувати примирення, а з іншої сторони, не дозволяють судді відмовитися проводити врегулювання спору, навіть якщо суддя повністю переконаний, що жодні заходи не дадуть належного ефекту.

Єдиним суб'єктивним обмеженням у застосуванні даної процедури примирення є бажання сторін. Адже відповідно до частини 1 статті 201 Цивільного процесуального кодексу врегулювання спору за участю судді проводиться лише за згодою сторін та до початку розгляду справи по суті. Рішення законодавця щодо обмеження процедури врегулювання спору за участю судді та інших дій учасників процесу, спрямованих на мирне врегулювання спору, на стадії підготовчого провадження неодноразово підтримується у науковій літературі, адже як зазначається, саме ця стадія наділена найбільшим потенціалом для досягнення примирення.

Тому, на нашу думку, важливою умовою для популяризації цієї процедури примирення є своєчасне та зрозуміле роз'яснення сторонам їх права скористатися процедурою врегулювання спору за участю судді, суті та порядку її проведення, а також переваг даної процедури в тому числі і, перед розглядом справи в порядку спрощеного провадження. Оскільки часові рамки застосування даної процедури істотно обмежені підготовчим провадженням.

1. Олег Ткачук, «Спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура» / http://zib.com.ua/ua/129257-sproschene_provadzhennya_pravova_priroda_oznaki_procedura.html
2. Цивільний процесуальний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7582>
3. Чернышова, Т. В. Примирение в праве : понятие и виды : автореф. дис. кандид. юрид.наук: 12.00.01 /Российская академия правосудия. – М., 2012. – 22 с.

4. Лазарев С.В. Основы судебного примирения – М.: Инфотропик Медиа, 2011. – 256 с.
5. Леви Р., Баум С. Беседа главного редактора с Робертом Леви и Симеоном Баумом [Текст] / Р. Леви, С. Баум // Третейский суд. – 2010. – № 1.